

ցու գոյութեան հետ: Մայր Աթոռը կրօնական եւ վարչական կեդրոն է Հայաստանեայց եկեղեցու համար, նա պէտք է առաջին կեդրոնը եւ հեղինակութիւնը լինի եւ հայագիտութեան համար ընդարձակ մտքով:

Նոյն իսկ հանգամանքները նպաստաւոր են այն գաղափարի համար, թէ Մայր Աթոռը պէտք է լինի ընդհանուր հայութեան մըտաւոր կեդրոնը: Մենք յիշեցինք նոցանից մէկը, ծեմարանը իւր վարդապետ ուսուցչական խմբով: Եւելումը՝ ենք առանձնապէս այս վերջին գաղափարը, որովհետեւ ոչ միայն պատշաճ է, որ հոգեւոր գիտութեան դասատուն հոգեւորական լինի, այլ եւ Մայր Աթոռի նիւթական սուղ միջոցները չեն ներում մեծամեծ ոռնիկներ տալ այն չափով, ինչպէս հարկաւոր է վարձատրել քարձրագոյն դպրոցի դասատուին: Լսարանական ուսուցիչը շաքաթական 6 դասից աւելի չպէտք է ունենայ, դեռ առաջին տարիներում՝ աւելի քիչ, եթէ կամենում ենք, որ նա գիտութիւն մշակէ: Իսկ Մայր Աթոռը վեց դասի համար 1500—2000 ր. վճարել չէ կարող. առանց այն էլ նա ծեմարանի համար իւր կարողութիւնից կրկնակի աւելի զոհողութիւններ է անում: Բայց վարդապետ ուսուցչին կարելի է քշով քաւականացնել եւ միջոց տալ, որ նա սակաւաթիւ դասեր վերցնելով հնարաւորութիւն ունենայ գիտութեամբ զբաղուելու:

Երկրորդ նպաստաւոր հանգամանքը հետեւեալն է: Բացատրութեան հարկ չկայ, թէ առանց մատենադարանի գիտութիւն ծաղկել չէ կարող: Իսկ արդ, Մայր Աթոռում արդէն եւրոպական մտքով մատենադարան կազմելու սկզբնաւորութիւնն ունինք: Հայ ձեռագիրների ամենամեծ մատենադարանը Մայր Աթոռինն է, որ միլիոններ ծախսելով հանդերձ նմանը հաստատելու հնարաւորութիւն չկայ, իսկ տպագրութեամբ գրքերի թիւը Մայր Աթոռի եւ ծեմարանի մատենադարանը միասին հաշուելով 20000-ից աւելի է: Ի հարկէ այս մի շնչին թիւ է քառի իսկական մրտքով գիտնական մատենադարան կազմելու համար, բայց դարձեալ մի ժողովածու է, որ արհամարհել չի կարելի: Այսպիսի սկզբնաւորութիւնից յետոյ՝ ամենեւին դժուար չէ մի

քանի տարուայ ընթացքում՝ հայկական գիտութիւնների համար լիակատար մի մատենադարան կազմելու, եթէ մեր քանիսկ հասարակութիւնը կամենար գնահատել այսպիսի մի գործ:

Երրորդ նպաստաւոր հանգամանքը նոյն գաղափարի համար Մայր Աթոռի տպարանն է: Բաւական չէ միայն գիտնական աշխատութիւններ պատրաստելը, պէտք է միջոց ունենալ նաեւ տպագրութեամբ ընդհանրութեան մատչելի դարձնել: Մայր Աթոռի տպարանը որքան եւ թերի եւրոպական մտքով քարեկարգ տպարան դառնալուց, բայց Կովկասի մէջ աչքի ընկնող տպարաններից մէկն է: Տպարան ամեն տեղ կայ, բայց փոքր յարմարութիւն չէ Մայր Աթոռի մէջ, քարձրագոյն դպրոցի, մատենադարանի կողքին եւ տպարան ունենալ: Չհաշուելով մանր միւս մեքենաները, տպագրութեան համար ունինք երկու մեծ արագատիպ մեքենայ: Ունինք նոյնպէս ծուլարան, որ քարեկարգ վիճակի մէջ դրուելուց յետոյ՝ շատ օգտակար կարող է լինել: Սակայն մեր հասարակութիւնը չպէտք է մոռանայ, որ Մայր Աթոռը իւր քազմաթիւ հոգսերի մէջ անկարող է մեծամեծ ծախսեր անել գիտնական թանգ հրատարակութիւնների համար, որքան եւ չկամենար շահի տեսակէտով նայել տպարանի վերայ:

Ապա ուրեմն «տուք եւ տացի ծեղ»:

Գ. Վ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ.

ՄԱՅՐ ԱԹՌՈՒ

Ս. ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ԶԱՆԱՊԱՐ ՀՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

Նորին Վեհափառութիւնը օգոստոս 27-ին Մայր Աթոռից ուղեւորուեց Երեւան. 28-ին Երեւանից բարձ. Տ. Գարեգին վարդապետ Սթուշեանցի ուղեկցութեամբ ելինովկայ ուր և զիշերել բարեհաճեց: Դիլիջանում 29-ին մեծ. պ. ինժինէր Նարայեանցի ամբարանոցում ճաշելուց և հանգստանալուց յետոյ՝ իւր ճանապարհը շարունակեց դէպի Հաղարծին: Այս դարաւոր վանքը, ինչպէս յայտնի է նորոգւում է այժմ Ս. Հայրապետի հոգացողութեամբ. երկու օր այնտեղ հանգստանալուց

և կարևոր հրահանգներ տալուց յետոյ՝ Ն. Ս. Սժուլինսկին 31-ին առաւօտեան ժամը 6-ին ուղևորուեց զէպի Տփիսիս։ Ազատաձիա կայարանում՝ Նորին Արքուժեան զիմաւորեց Վրաստանի և Իմերեթի Արքայան առաջնորդ Գեորգ Արքեպիսկոպոսը իւր հետ ունենալով Արժ. Յովհաննէս վարդապետին և մի քանի քահանայք։

Նորին Արքուժեան և ուղեկիցների համար պատրաստուած էր Սալոն վագոն. 31-ի երեկոյեան Նորին Արքուժինը մուտ գործեց Տփիսիս։ Կայարանում՝ վագոնի մէջ բաղդ ունեցան Արքայնադոյն Հայրապետի աջը համբուրելու Տփիսիսի Պ. Աստիկանապետը, կայարանի զխաւորը, պատուաւոր քաղաքացիք և բարձ. Բազրատ վարդապետի առաջնորդութեամբ 10-ից աւելի քահանայք, որ ընդառաջել էին Արք. առաջնորդի կարգադրութեամբ։ Նորին Արքուժինը իւր համար յատկապէս պատրաստուած շքեղ կառքի մէջ բաղմնով, ուղևորուեց զէպի Վանուց առաջ եկեղեցին, ուր հոգեւորականութիւնը եկեղեցական թափով ընդունեց Հայաստանեայց եկեղեցւոյ Պետին Հրաշափառ շարականով։ Եկեղեցւոյ ընդարձակ դաւիթը լիքն էր հաղարաւոր ժողովրդով։ Նորին Արքուժինը օրհնեց ամենքին պահպանելով և մտաւ առաջնորդարան։

Սեպտեմբեր 1-ին Նորին Արքուժեան այցելեց և բարի դալուստ մարդիկ նահանգապետի պ. օդնականը (պ. նահանգապետը բացակայ էր) և բաղմնով քաղաքացիք։ Նորին Արքուժինը Սեպ. 5-ի առաւօտեան 11 ժամին Տփիսիսի թեմակալի Սաթուհեանց և Թաւաքալեանց վարդապետների ուղեկցութեամբ այցելութեան զնայց կառավարչապետի օդնական զեներալ լէյտնանտ Ֆրէդէին. մի ժամից յետոյ կառավարչապետի պ. օդնականը փոխ այցելութիւն տուեց Նորին Վեհափառութեան։

Սեպտ. 7-ին Նորին Արքուժինը բարեհաճեց կէս օրից յետոյ թէյ ընդունել պ. Կոստանդին Բէյտերի Նաւթուղի ամարանոցում։ 8-ի երեկոյեան Վարսի գնացքով բարեհաճեց ուղևորուել զէպի Ալէքսանդրապոլ։ Արքայան առաջնորդի կարգադրութեամբ Նորին Արքուժեան համար պատրաստուած էր Սալոն վագոն։ Տփիսիսի կայարանում Նորին Արքուժեան օրհնութիւնն ստացան սրբազան առաջնորդի

հետ և շատ քահանայք ու քաղաքացիք։ Վեհափառ Հայրապետը ժամանեց Ալէքսանդրապոլ 9-ին առաւօտեան ժամը 8-ին. Կայարանում զիմաւորեցին Նորին Արքուժեան տեղւոյն Յաջորդ արժ. Մատթէոս վարդապետը, քահանայք և քաղաքացիք։

Նորին Արքուժինը իւր համար յատկապէս պատրաստած կառքի մէջ բաղմնով ուղևորուեց յաջորդարան, որ շքեղ կերպով զարդարուած էր. անթիւ բաղմնութիւն լցուել էր յաջորդարանի փողոցը. Հոգեւորականութիւնը ընդունեց Հայրապետին յաջորդարանի զխաւոր մուտքի առաջ. 10-ին Նորին Արքուժինը պատարագի ժամանակ իջաւ Ս. Նշան եկեղեցին և մի սրտատուշ քարոզով մխիթարեց բարեպաշտ ժողովրդոց։ 11-ին առաւօտեան ժամի 9-ին Նորին Արքուժինը բարեհաճեց Ապարանի վերայով ուղևորուել զէպի Մայր Աթոռը, բաղմնով ուղեկիցներին օրհնեց քաղաքից դուրս, որոնք Նորին Արքուժեան աջը համբուրելով վերադարձան։ Արժ. Մատթէոս վարդապետը Նորին Արքուժեան ուղեկցեց մինչև Նորաշէն գիւղը։ Վեհափառ Հայրապետը զիշերեց Բաշ-Ապարանում. 12-ին Կարբի գիւղից վեր զիմաւորեցին Նորին Արքուժեան արժ. Աշոտ, Կարապետ, Տիրայր և Կորիւն վարդապետները։ Հոգեւոր Տէրը ձաշեց Մոյնու Ս. Գեորգ վանքում և երեկոյեան քաջառողջ ժամանեց Մայր Աթոռ։

— Արցախի թեմի նորահաստատ առաջնորդ Տ. Գրիգորին եպիսկոպոս Գոռնաթերեան օդատոսի 31-ին հրաժեշտի ողջոյնը տալով միաբանութեան՝ մեկնեցաւ իւր նոր պաշտօնատեղին՝ Շուշի։

Հետզհետեւ Մայր Աթոռ դարձան Արժ. Տեառք Տիրայր, Մամբրէ և Եպիսկ վարդապետները։ Առաջինը երեք տարի վարում էր Շուշուայ թեմական գաղանցի տեսչութիւնը, երկրորդը Հոգեւոր Տիրոջ բարձր հրահանով երկու տարուց ի վեր Կիւսիւմ ուսումնասիրում էր փանական մոմագործութեան արհեստը նոյնը Մայր Աթոռում հաստատելու նպատակով, իսկ երրորդը Գերմանիայում համեմատական լեզուաբանութիւն էր ուսանում, որ ամառուայ վեցամեակի վերջում գործարան քննութիւն տալուց յետոյ՝ Մայր

Հետը նոյնը Մայր Աթոռում հաստատելու նպատակով իսկ երրորդը Կերմանիայում համեմատական լեզուաբանութիւն էր ուսանում, որ ամառուայ վեցամեակի վերջում գորտորական քննութիւն տալուց յետոյ՝ Մայր Աթոռ դարձաւ։ Արժանապատիւ Հօր գորտորական շարադրութեան վերնայիւրն է Beiträge zur alt armenieschen nominalen Stammbildung.

Անգաւ. 1-ին Մայր Աթոռ վերադարձաւ նաեւ Տ. Գարեգին վարդ. Յովսէփեան, որ ծանր հիւանդութեան պատճառով երկար ժամանակ հեռացած էր Մայր Աթոռից։ Նորաբացակայութեան ժամանակ Արարատ-ի խրմբադրութեան գործը ղեկավարում էր ձեռնարանի տեսուչ Թորգոմ Տ. Կարապետ վարդապետը։

Անգաւ. 12-ին Մայր Աթոռ եկան Մարութի համալսարանի պրիւսա գոցեան պր. Ֆրանց Նիկոլաւս Ֆինկ իւր քրոջ համեմատաբայ օր. Ազնէս Ֆինկի հետ։ Երկու հարազատները մտաւոր են հայերէնով և Հայոց մատենագրութեամբ դրադուելու։ Հոգեւոր Տիրոջ հրամանով ամենայն տեսակ յարմարութիւններ կարուին՝ մեր յարգելի հիւրերի պանդխտութիւնը քաղցրացնելու և նոցա զիանական աշխատութիւնները ղեկարայելու համար։

Անգաւ. 16-ին Մայր Աթոռ ժամանեցին երկու ուրիշ ծանապարհօրդ գերմանացիներ՝ պր. Պաուլ Բորրախ և Բուխֆինկ։ Առաջինը յայտնի է մեր հասարակութեան որովհետեւ բազմութիւն գաղափարութիւններ է կարգացել նա իւր հայրենիքում, յօդուածներ և գրքեր գրել Հայոց մասին։ Երկու ծանապարհօրդները մէկ օր Մայր Աթոռում հիւր մնալուց յետոյ՝ Պարսկաստան գնացին։

ԶՈՒԱՐԹՆՈՅ ԵԿԵՂԵՅՈՒ ՊԵՂՈՒՄՆԵՐԸ.

Յունիսի համարում մի քանի տեղեկութիւններ էինք հաղորդել մեր միաբանակից Հայր Խաչիկ վարդապետի Զուարթնոց եկեղեցու աւերակների տեղը կառարած պեղման մասին։ Ամառուայ ընթացքում Հայելով շոգերի սասակութեան Հայր Խաչիկը զարմանալի տոկունութեամբ շարունակեց իւր պեղում-

ները և անուպակի արդիւնքներ ունեցաւ։

Մեր յայտնած քանդակում արծուից զատ, որ գանուել էր եկեղեցու արեմտահարաւային մեծ սեան մօտ, զարձեւել երեք ուրիշը գանուեցան նոյն մեծութեամբ և ծաշակով քանդակւած։ Եկեղեցու յատակայիծն այժմ՝ բոլորովին բացւած է և հիւսիսային կողմի սիւնների բեկորներն իրենց խցակներով, որոնցից մի քանիսի պատկերը զետեղւած է այստեղ, զաղափար են տալիս թէ ի՞նչ հոյակապ շինութիւն է եղել Զուարթնոց եկեղեցին։

Պատերին ծեփած

դաջերի վերայ արարերէն և առերէն արձանագրութեան հետքերի հետ որոնց մասին յայտնել էինք առաջ հետզհետէ երեւան եկան նաեւ յարեւ և լրացելէն արձանագրութեանց հետքեր։ Բայց աւելանումը զայլն հաստատած՝ որի պատկերը գրւում է այստեղ։ Արձանագրութիւնը բազմութեամբ է կոթորած և որձաքարի սեան վերայ, որ պատուանդանով հաստատւած է եղել մի քարի մէջ, ինչպէս հին խաչքարերն էին։ Զուարթնոց եկեղեցու շինութիւնից առաջ։ Քարի երկարութիւնը 3 արշին 14 վերջոյ է, ըստնութիւնը 14 վերջ, հաստութիւնը 8 լըշ, Արձանագրութիւնը

ՊԱՐԹԵՆԱՆ